

Универзитет у Београду, Православни богословски
факултет, Београд

DOI 10.5937/kultura1964044P

УДК 271.222(497.11)-726.1-36:929 Сава, свети
271.2-1 Сава, свети

оригиналан научни рад

ОРТОДОКСИЈА И ОРТОПРАКСИЈА СВЕТОГ САВЕ

Сажетак: У раду се разматрају основни аспекти православне вере и животног делања Светог Саве првог архиепископа Српске православне цркве. Рад посебно истиче и анализира нераскидиво и неразделиво јединство праве вере и правог живљења по Богу, према учењу Светог Саве. Овај темељни однос, представља везу и неизоставно јединство Истине и побожног благочестивог живота, ортодоксије и ортопраксије. Ови појмови у православној теолошкој мисли немају моралистичко-пијетистичку конотацију, него су пре свега богословски изрази, истовремено догматски и етички. Архиепископ Српски ову истину о узајамној повезаности и међусобној условљености праве вере и исправног живота (ортодоксије и ортопраксије), библијско-светоотачки сведочи и приказује као темељ нашег хришћанског бића и живота.

Кључне речи: Свети Сава, Светосавље, ортодоксија, Црква, вера, живот, ортопраксија

За историју Цркве, а посебно за историју српске црквене књижевности и теолошке мисли, од изузетног је значаја личност Светог Саве. Његово свеживотно деловање је толико грандиозно, да му је тешко наћи компаративни пример, не само у нашем, него и у другим народима. Свети Сава спада у саме врхове византијско-словенске и европске културе и историје, као велики и неизоставни камен темељац. Могли бисмо рећи да је Свети Сава заиста грандиозан у свему, он је светитељ кога сви поштују, он је и равноапостолни просветитељ, који је наставио дело и мисију Свете Браће Кирила и Методија у српском народу. Светитељ је подарио

свом народу непроцењиво благо, „бесцени бисер – Христа” и отворио до тада непознате духовне потенцијале код наших предака. Свети Сава је српски народ увео у заједницу изабраног народа Божијег, Новог Израила, у којем се не потиру богомдане особености сваког народа, као и сваког човека понаособ. Баш напротив, сви се препознају по својим даровима, обogaђујући заједничку духовну ризницу Једне, Свете, Саборне и Апостолске Цркве.

Свети Сава је изузетна и свестрана личност, која је у себи уједињавала разноврсне дарове и тежње. Говорећи о његовој личности потребно је рећи да је још као мало благообразно дете, посебно истицао изазивајући пажњу и дивљење својим разумом. По речима његовог биографа Теодосија још као младић „окусивши од знања божанствених светих књига, још чешће их прочитаваше и из њих почетак премудрости – Божји страх црпљаше, и прихваташе се божанствене љубави из дана у дан, огњу огањ додајући жељом ненаситом. Расуђиваше да су царство и богатство, слава и сјај, и свака срећа пуни метежа и нестални; сматраше видљиву лепоту и обиље овога света као сенку [...] деснога пута се дохвати па се бављаше проучавањем књига, и није се ленио да у цркви на свима службама стоји. Љубио је пост [...] Добар, кратак, свима љубазан, ништељубив као мало ко други [...] тако да су и сами родитељи његови [...] сматраху као да није од њих рођен, већ да је заиста од Бога дан”.¹ Свети Сава је, мало доцније, као „васпитаник и изданак Свете Горе”², као светогорски монах особито се пројавио и засијао светлошћу многих Божанских врлина и дарова. Млади принц Растко Немањић обукавши монашку црну ризу у перивоју Пресвете Богородице – Светој Гори, није кренуо уобичајеним комфорним и утабаним принчевским путем, него је слободно, свесно и са љубављу изабрао пут Сина Божијег Исуса Христа – чиме се његова вера, његова ортодоксија преображавала у животну искуствену ортопраксију, да

-
- 1 *Свети Сава књижевник и књижевни јунак*, приредила Курћубић-Ружић, С. (2010), Београд: Православни богословски факултет и ИКП „Евро-Тунти, стр. 120. Упоредити: Теодосије *Житије Светог Саве*, приредио Богдановић, Д. (1984), Београд: Просвета, Српска књижевна задруга, стр. 7. Савин биограф Теодосије даје снажне и упечатљиве описе Савиног светог лика. Поред овога „да је заиста од Бога дан”, Теодосије истиче да је светитељ „богоизабран” да се од ране младости креће стазом „божјих угодника, преподобних отаца и сапосника”; Исто, стр. 113. Он напросто верује да је Свети Сава од Бога одабран да буде светитељ и просветитељ, што се може тумачити као својеврсна „урођена” предодређеност, онога који треба да следи Божији пут.
- 2 Доментијан (1938) *Животи Светога Саве и Светога Симеона*, (превео др Лазар Мирковић, са предговором др Владимира Ђоровића) књига 282, Београд: Српска књижевна задруга, стр. 138.
-

би се после многих подвига и трудов, његово светитељство Духом Светим покренуло и прерасло, у српском народу ка истинском просветитељству.

Потребно је рећи да је Свети Сава као Архиепископ Српски, због васељенских размера његове богодане личности, био много цењен и поштован и од Васељенског патријарха, и од византијског цара, од источних патријараха и хришћанских краљева, па чак и од египатског султана. Али оно што је најважније, да је он као први српски архиепископ, све силе и енергије своје светитељске личности уложио учећи и просвећујући³ свој народ светлошћу Православне вере. Свети Сава је душу свог народа оплемењивао православном вером и културом, дајући српском народу православну духовност, удахњујући му православну душу и просвећеност, тада кроз добро утемељену и организовану Српску православну архиепископију,⁴ која временом беше од свих призната и подржана. Поред тога, он је правно уредио суживот и симфонију између Цркве и државе, при чему је Цркву тако устројио да представља духовни темељ српског народа и државе.

Свети Сава је учитељ и предводник истинског пута који води у живот, због тога га можемо следити само јеванђелском и православном вером, која се сведочи и потврђује православним хришћанским животом и добрим делима. Њега не можемо следити на било који начин, једноставно и механички, већ пре свега, подвижнички и стваралачки. Он је у својој личности сјединио оно најбоље од човека вере до човека подвижника и Божијег саствараоца. Овако целовиту и свету личност, која у себи сједињује и мири разне супротности, засигурно нема сваки народ у праскзорје свог историјског живота и битисања. Управо из ових разлога нећемо погрешити ако кажемо да је светосавски поглед на

---

3 Треба рећи да просветитељем Светога Саву називају први његови биографи Доментијан и Теодосије. Међутим то одређење има своје посебно и изворно значење. Православна просвећеност из времена Светога Саве потпуно је другачија и различита од касније просвећености, јер она не велича само голо знање и познавање ствари, већ првенствено истиче истинску духовну просвећеност, научену од Духа Светога, која води ка спасењу и познању Бога као Истине. У данашње време, нагомилавају се огромна и различита знања и умећа, међутим примећујемо врло често свесну и опасну злоупотребу истих. Због тога, је данас веома важно говорити о насушној потреби постојања свести о истинским вредностима, које неизоставно треба да се управљају према божанским, духовним и светосавским лествицама вредности.

4 О самосталности Српске цркве, као и о виспреној предузимљивости Светога Саве и његовом изврсном познавању црквенополитичких кретања на релацијама Никеја – Охрид и Рим – сав источни православни свет, подробније видети у изврсној студији: Петровић, М. М. (1986) *Студенички типик и самосталност Српске цркве*, Београд: Дечије новине.

свет, светосавска православна вера, светосавски стил живота и светосавски подвиг несебичног себедавања и душеко-рисног делања – за Србе спасоносна парадигма и узор за сва времена, а особито данас, у ово неизвесно и смутно време.

Код нас Срба је веома развијен култ Светог Саве, кроз који се открива тајна његовог духовног очинства и небеског заступништва. Он се, заиста, настанио у души свог народа, потпуно се поистоветио са њим. Временом, све што је било светосавско, слијева се у једно огромно свеобухватно светосавско предање, које се у српском народу полако почело да карактерише, доживљава и назива Светосавље.⁵ Добро је примећено „да су наши највећи теолози и духовници између два рата, владика Николај Велимировић и отац Јустин Поповић већ тада осетили потребу да појам Светосавља ослободе свих наноса и талоба који би направили брешу или отвор за било какву могућност инфилтрирања било каквих небогочовечанских, неправославних, нејеванђелских, нехришћанских елемената у оно што називамо Светосављем. Тиме су они, у ствари, дали једну једноставну једначину, која просто напросто значи: *Светосавље јесте Православље!*”⁶ Преподобни отац Јустин Поповић дајући кратко тумачење и дефиницију појма Светосавље, све је то сажео у заиста језгровиту, врло проницљиву и надасве ненадмашну дефиницију, рекавши да Светосавље није ништа друго до Православље, али Православље „српског стила и искуства”.⁷ То би могло да значи и следеће: Светосавље је Православље, а Православље је Црква Христова, оваплоћена и пројављена у историји и животном искуству једног конкретног народа српског. Дакле, Светосавље је успешан покушај имплементације Правосавља унутар српског народа, то је истинска евангелизација, охристовљење и оцрквљење народа српског.

---

5 Појам и израз *Светосавље* појављује се као кованица у наслову часописа студената Богословског факултета Универзитета у Београду, који је почео да излази 1932. године. Пишући предговор за књигу Јустина Поповића „Светосавље као философија живота”, епископ Николај Велимировић у Америци 1953. године вели следеће: „Светосавље није друго до Православно Хришћанство српског стила и искуства, изражено у богоугодним личностима, првенствено у Светом Сави Немањиним. Овај термин ‘Светосавље’ потекао је у наше време од млађих професора и студената београдског Богословског факултета, и већ је ушао у општу употребу код Срба. Но у овој Јустиновој књизи Светосавље се први пут представља у систему као једна потпуна и заокружена философија живота“; Јустин Ђелијски, (2001) *Православна Црква и екуменизам. Светосавље као философија живота*, Београд: Манастир Ђелије, стр. 176.

6 Видети: Буловић, И. (1993) *Православље, Светосавље, Духовност, у: Човек и црква у вртлогу кризе: шта нам нуди православље данас*, приредила: Живковић, Г. (1993), Ниш: Градина, стр. 12.

7 Исто.

Управо због тога, то и такво светосавско предање, односно Светосавље као истинско Православље било је, али и треба увек да буде извор новог надахнућа и нових духовних и стваралачких подвига у нашем српском народу.

Након ових кратких уводних напомена о личности и животним стремљењима Светог Саве,⁸ као и о главним конотацијама његовог учења у контексту светосавског предања и познате одреднице *Светосавља*, осврнућемо се на главне аспекте наше теме: а то је ортодоксија и ортопраксија Светог Саве. Почећемо са запажањем да је Свети Сава са великом концизношћу и префињеном проницљивошћу, у погледу посебног значаја праве вере и исправног живота са Богом и у Богу, скицирао и изложио веома јасно, основне црте вере и учења Православне Цркве у својим беседама и списима.

***

Архиепископ апостолске Цркве у Србији веома је добро знао и осећао, а то је јасно и исказао, да је његова судбина као пастира, његово лично црквено прегалаштво, служење, као и само спасење, да је било најтешње повезано са спасењем повереног му верујућег народа. Управо из тих разлога, Свети Сава приљезжно моли свој народ, да са љубављу усвоји и сачува свете и спасоносне речи вере, тј. божанске догмате и истине које им он проповеда. „Браћо и пријатељи и оци и чеда богозвана, приклоните богољубива срца ваша да чујете божанске догмате. И чувши ове свете речи ставите их, браћо, у срца ваша, и у савести душа (ваших) и пред очи ума (вашег), и разумите их”.⁹ Свети Сава јасно открива народу заповест коју је добио од Бога, без устручавања и директно је саопштавајући, рекавши: „Духом Својим

---

8 Нешто више о животу Светога Саве видети у: Богдановић, Д. (1976) Кратко житије Светога Саве, у: *Зборник Матице српске за књижевност и језик* 24/1 (1976), стр. 5-32. А о свеобухватном животопису Светог Саве погледати у делима његових биографа Доментијана и Теодосија: Доментијан (1938) *Животи Светога Саве и Светога Симеона*, (превео др Лазар Мирковић, са предговором др Владимира Ћоровића, књига 282. Београд: Српска књижевна задруга, Савино житије, стр. 25-217. и Теодосије *Житије Светога Саве*, приредио Богдановић, Д. (1984), Београд: Просвета, Српска књижевна задруга.

9 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 72. Овде је неопходно нагласити да ћемо у раду познати светосавски спис „Беседа Светог Саве о правој вери”, користити искључиво у новом преводу на савремени српски језик, који је објављен у наведеној студији Атанасија Јевтића. Док за остале списе Светог Саве, као и његових биографа, користимо издања која су тачно наведена у литератури на крају рада.

Светим заповеди ми да вам објавим ову реч своју о вашем спасењу”.¹⁰

Ове истините речи спасења, које су божански догмати и истине вере, којима светитељ поучава народ, су уствари, „права вера” Божија, тј. православна вера Цркве, откривена, објављена и посведочена преко Светих Апостола и богоносних Отаца. Она је на седам Васељенских Сабора потврђена и проповедана. То је права и православна вера Божија, која открива Истину. На основу овога потпуно је јасно, да полазна тачка за Светог Саву у свим његовим богословским промишљањима је Истина, примана правом вером Божијом. Темељ, који он поставља свему постојећем, јесте оваплоћени Логос Божији и права вера у Њега.¹¹ Права вера открива истину о Богу и истину о човеку, отеловљену унутар историје, односно открива заједнички начин постојања Бога и човека, пројављен у Христовој богочовечанској Личности. Да бисмо јасније разумели како Свети Сава свеобухватније промишља о „правој вери” Божијој, неопходно је навести једно место из његове чувене „Беседе о правој вери”, које јасно одсликава то промишљање и веровање архиепископа српског.

„Стога вас, браћо и чеда, ово прво молим да, положивши сву наду своју на Бога, држимо се пре свега праве вере Његове. Јер, као што рече Апостол, *темеља другога нико не може поставити осим онога којега постави Дух Свети*, преко светих Апостола и богоносних Отаца, а то је – права вера која је на светих седам Васељенских Сабора потврђена и проповедана. И зато на овом темељу свете вере треба нам зидати злато и сребро и драго камење, то јест добра дела”.¹²

Свети Сава овде јасно свима ставља на знање и објављује, да је он баштиник изворног библијског, апостолског, светоотачког и црквеног предања. На основу овога, јасно је да Светог Саву можемо на прави начин схватити и разумети једино у светлу, и у контексту живог апостолско-црквеног предања, које је очигледно било неизоставни и саставни део његовог хришћанског живота. Заиста Свети Сава је својом личношћу, животом и вером показао, да предање није неко пуко предавање и преношење на „јудаистички начин” учења која смо наследили, него је оно пре свега, стално живљење и обитавање у истини. Позивање на предање и праву веру,

---

¹⁰ Исто.

¹¹ Радовић, А. (1993) *Основи православног васпитања*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 248-249.

¹² Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 73-74.

у ствари је, позивање на сам дух Цркве. Предање је перманентно живо и актуелно, оно је жива реч, која се чува у Цркви. Оно се огледа у њеном животу и организацији. Предање, за Светог Саву, представља саму веру и живот, који су органски испреплетани у Цркви.

Због свега тога, позивајући се на предања Апостола, Отаца и Васељенских Сабора, Свети Сава на првом месту искрено и љубазно моли браћу и чеда да положе сву своју наду на Бога и да се у животу држе изнад свега праве вере Божије. Архиепископ Српски директно упућује на ову богооткривену истину, и поучава народ да је права и света вера превасходно обележје хришћанина, човека Цркве. Хришћани су „верујући” у Христа, а Хришћанство је по превасходству права вера. Хришћанство је Православље, односно право слављење Бога, право и исправно мишљење или веровање у Бога, у Цркви Христовој. На овом темељу праве и свете вере, хришћанин унутар Цркве себе поверава Богу у Христу, учествује у благодати Духа Светог и узводи се ка назначењу и спасењу свог постојања.

Управо овом вером, коју Свети Сава овде назива „правом”, „Божијом”, „васељенском”, „светом” „просвећеном”, хришћани се просвећују и освећују. Бог их чини достојним њиховога звања, а истовремено се и Сâм прославља у својим „светима” и „верујућима”. Најбољи показатељ и адекватан пример овог прослављања јесте наш Свети Сава. И Апостол Павле нам вели: „Када дође у онај Дан да се прослави у светима својима и покаже се диван у свима верујућима, јер повјеровасте свједочанству нашем. Зато се и молимо свагда за вас, да вас Бог наш учини достојним звања и испуни сваку благу намјеру доброте и дјело вјере у сили. Да се прослави име Господа нашега Исуса Христа у вама и ви у Њему, по благодати Бога нашега и Господа Исуса Христа”.¹³

Архиепископ апостолске Цркве у Србији полази од учења Апостола Павла,¹⁴ да је само права и истинита вера хришћанска темељ нашег хришћанског бића и живота. Права вера као темељ Цркве, откривена је у Христу и постављена благодаћу Духа Светог, преко Светих Апостола и Светих Отаца. На хришћанској вери као темељу правог живота засновани су и сви свети „чинови Цркве”,¹⁵ јер је вера крајегуаони камен Цркве, а тај Темелј и Камен је уствари Сâм Христос. Доментијан нам говори како Свети Сава „својим

---

13 2. Сол. 1, 10-12.

14 1. Кор. 3, 10-12.

15 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 83.

богоразумијем насади сваку добру веру”, утемељену на „истинитом апостолском основу”¹⁶, чиме је напојио „своје отачаство, које је од почетка било једно истинитога пића, Христа истинитога Бога нашега”¹⁷.

Сматрамо да је веома важно подвући да Свети Сава праву веру заснива на тријадолошким и христолошким основама, то је вера у Свету Тројицу и у Господа Исуса Христа. „Ово је дакле права Божја вера, крстећи се у име Оца и Сина и Светога Духа”¹⁸. Недвосмислено је јасно, да то није религиозна вера, није неко религиозно убеђење, нити једна вера међу многобројним другим верама, а нарочито није нека идеологија или метафизика, већ је она пре свега, Ипостасна лична вера. Христос је јединствени носилац и сведок вере. Христос је Господ и Бог наш који нам је даровао веру у Њега, да бисмо њоме и Њиме живели. Вера је нови живот у Христу, плод благодати и слободе. То је вера као Личност, вера као Ипостас Богочовека Исуса Христа,¹⁹ а истовремено и вера као слободно, љубавно и благодатно заједничарење са Светом Тројицом, са Богом Оцем, у Христу, Духом Светим. То је вера као Тајна Христа, као Тело Христово и као Црква Христова. Вера као светотајински, литургијски лични сусрет и онтолошко причасно заједничарење Бога и човека, у Цркви Христовој.

***

Сада долазимо до средишњег проблема и до богословског промишљања задате нам тематике. Оно што посебно желимо да истакнемо јесте нераскидиво и нераздељиво јединство праве вере и правог живљења по Богу, према учењу Светог Саве. Овај темељни однос, представља узajамну везу и неизоставно јединство догматских истина вере и побожног добродетелног живота, ортодоксије и ортопраксије. Правилно сагледавање и разумевање јединства ортодоксије и ортопраксије, код Светог Саве, неизоставно намеће анализирање и тумачење његових изворних, релевантних текстова

---

16 Доментијан (1938) *Животи Светога Саве и Светога Симеона*, (превео др Лазар Мирковић, са предговором др Владимира Ћоровића) књига 282, Београд: Српска књижевна задруга, стр. 197.

17 Исто, стр. 195.

18 Исто, стр. 131.

19 Потребно је истаћи и ове случајеве где се вера схвата персонално, тј. директно се поистовећује са самим Христом, са Личношћу Христовом. Свети Игњатије Богоносац вели: „Савршена вера – Исус Христос” (Посланица Смирњанима 10, 2, у: Јевтић, А. (1999) *Дела Апостолских Ученика*, Врњачка Бања – Требиње, стр. 263. А Максим Исповедник истиче следеће: „Христос је ипостасна вера” или „Христос је ипостас будућих добара”; J. P. Migne, *Patrologia Graeca* 90, p. 332, 336.

о тој проблематици. Овде ћемо навести једно важно место које јасно говори о овом нераскидивом и нераздељивом јединству праве вере и правог живљења по Богу. Ради се о јединству истинског православља и правоживља, тј. ортодоксије и ортопраксије. Овај пасус је из његове чувене „Беседе о правој вери”, који јасно и на прави начин одсликава промишљање и веровање архиепископа српског.

„И тако, ми који смо хришћани обећали смо: молити се Богу своје свагда [држећи заповести Његове и увек творећи вољу Његову]. Јер је „вера без дела мртва”, по речи Јаковљевој. Но, браћо и чеда моја љубљена, као што и напред рекох, обадвоје треба да са страхом и трепетом држимо (и чувамо). Држите (стога) реч Божју и свету веру Христову, и призивајте чистим срцем пресвето Име Његово, и не ленећи се у светим молитвама припадајте к Њему исповедајући грехе своје, плачући са сузама пред Њим и Њему певајући и припевајући у срцима вашим свагда дан и ноћ непрестано. Јер Бог када Га људи исповедају и моле Му се, сам уверава људе и духовно улази вером у срца оних који добро слушају науку Његову. Јер духовна наука, није игра, нити речи безумља мисли људских, него је то проповедана света вера Божја на којој су основани свети чинови”.²⁰

Свети Сава овде просто подсећа хришћане на њихова обећања и дужности, која се огледају пре свега у вери и молитви Богу, кроз испуњавање и држање заповести Његових и кроз чињење свете воље Његове. Испуњавати вољу Божију својим животом и живети светом вером Христовом, представља саму срж хришћанског живота уопште, али и основни задатак светосавског начела и завештања. Према томе, вршећи хришћанске дужности и обећања, хришћани исповедају и сведоче суштину хришћанског живота, а то је, пре свега, љубав и послушност, заснована на вери, поверењу и оданости Христу, тј. Цркви Његовој. Из овога следи, да ћемо се најделатније одазвати хришћанском позиву и призиву, ако према сопственим даровима, дарованим нам од Бога, у свету посведочимо свету веру Христову, кроз љубав и послушање Цркви Његовој.

Могли бисмо рећи да светосавско хришћанско одређење налази најпотпунији и најтачнији израз у црквеном, свето-тајинском и молитвеном постојању човека. У том смислу, Свети Сава посебно истиче литургијско-молитвену димензију деловања, која истовремено представља истинско значење човека хришћанина. Оно се огледа у молитвеном

---

20 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 82-83.

призивању чистим срцем пресветог Имена Христовог, у припадању светим молитвама, исповедању грехова и даноноћном непрестаном служењу Богу у Христу. Следствено томе, за Архиепископа Српског молитва није само једна дужност и обавеза човека хришћанина, нити је молитва само једна у читавом низу врлина, већ она представља природно и савршено стање човека. Она је његов истински духовни живот и само богодолично остваривање хришћанског етоса постојања. Лако се да закључити, на основу речи Светога Саве произнесених у „Беседи о правој вери”, да молитва по свом унутрашњем призиву и квалитету представља сапостојање и јединство човека са Богом. Она је дело потпуно слободно и лично, добровољно и подвижничко, испуњено љубављу и благодаћу, дело богочовечанске заједнице и јединства. „Јер Бог када Га људи исповедају и моле Му се, сам уверава људе и духовно улази вером у срца оних који добро слушају науку Његову”.²¹

Дакле, видимо да молитва по предањско-светоотачком поимању Светога Саве, није само једнострано дело човека, већ је плод његове сарадње са Духом Светим, који га посећује и тајно дејствује у њему. Бог уверава људе и Духом Светим улази вером у срца оних који слободно и добро слушају науку, учење Његово. Жички беседник подсећа и поучава вернике да вера није плод само наших напора, она је пре свега благодатни дар Духа Светога. Апостол Павле управо о овоме сведочи говорећи: „А плод Духа јесте: љубав, радост, мир, дуготрпљење, благост, доброта, вјера”.²² У том смислу, потребно је да тражимо од Бога дар вере, да нам надомести веру, ту богату ризницу, сећајући се Његовог обећања: „Иштите и даће вам се; тражите и наћи ћете; куцајте, и отвориће вам се”.²³ Вера је заиста директно повезана са дејством Духа Светога и као таква је духовни дар, који делује у онима који верују у Христа. Апостоли када су хтели да је задобију, молили су Спаситеља говорећи: „Дометни нам вјере”,²⁴ но Он је желео да их Отац освети, па је говорио: „Посвети их истином твојом”.²⁵ Бог испуњава молитву онога који се на прави начин моли, јер – „Сам Дух се моли за нас уздисајима неизречивим”,²⁶ дарујући нам силу вере и молитве, као и друге свете дарове.

---

21 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 83.

22 Гал. 5, 22.

23 Мт. 7, 7.

24 Лк. 17, 5.

25 Јн. 17, 17.

26 Рим. 8, 26.

Свети Сава наглашава да Бог помаже људима да постану заједничари добре и свете вере Христове, и да Духом Светим „улази вером у срца оних који добро слушају науку Његову”²⁷ и суштински доприноси човековој победи над свим искушењима. Вера ће им донети мир душе, радост и предокус већ постигнуте победе над злом и смрћу, која је Апостолима и светим оцима пружила толику утеху: „Јер све што је рођено од Бога побјеђује смрт, и ово је побједа која побједи свијет – вјера наша”.²⁸ У том контексту, Свети Сава јасно даје до знања да „духовна наука, није игра, нити речи безумља мисли људских, него је то проповедана света вера Божја на којој су основани свети чинови”²⁹. Ове речи нам недвосмислено сведоче о Савиној уверености да је права вера, која је напред изложена, исповеђена и посведочена у Цркви Христовој, представља истинско и спасавајуће благочешће и Православље даровано људима од Бога, у Христу, Духом Светим.³⁰ У ову проповедану свету веру Божију Свети Сава убраја: „науку Апостола, Пророка и Светитеља, то јест науку самог Господа Исуса Христа (резимирану у речима: *Идите и научите све народе... учећи их да све држе што сам вам заповедио*), па затим даље још убраја: молитву држање заповести Божјих, *реч Божју и свету веру Христову, духовну науку која није игра речи* него проповедана и објављена *вера Божја*, она вера на којој је основана сва Црква и сви њени свештени чинови и дела. Једном речју, у ово благочешће, тј. православну побожност, Свети Сава убраја сву *вољу Божју*, у којој се воља и садржи и чији израз представља све горе наведено и побројано”.³¹

С друге стране, потребно је рећи да је Светом Сави сасвим јасно да човеков однос према Богу свакако не подразумева само веру и молитву, већ и исправно деловање, богоугодно живљење оличено у многим добродетељима. То конкретно представља оно чињење, творење „воље Божије”, „воље Оца

---

27 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 83.

28 1. Јн. 5, 4.

29 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 83.

30 Посебно би требало нагласити овај пнеуматолошки карактер живота и деловања Светог Саве. Код њега је врло запажено истицање улоге и значаја Духа Светога, који му заповеда да објави истиниту реч о спасењу и који успоставља основни темељ, који је права и света вера Божија. Свети Сава показује да хришћане са Христом сједињује Дух Свети, сједињује их вером у Њега, и од верујућих образује Тело Христово и Цркву Његову.

31 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 104.

који је на небесима”. Ово се односи на добро познате Јеванђелске речи: „Неће сваки који ми говори: Господе, Господе, ући у Царство небеско; но који твори вољу Оца мојега који је на небесима”.³² Управо ово представља оно неопходно „теоретско и практично” примењивање православне вере и живота по вољи Божијој, реално и неизоставно остваривање ортодоксије и ортопраксије. У контексту проблематике о којој расправљамо, могли бисмо поставити следећа питања: У каквом су односу вера и живот, Православље и правоживље? Да ли је могуће да Православље као права и истинита вера и догма буде потпуно одвојена од правоживља, од начина живота и живљења? У каквом су међусобном односу права вера и добра дела?

Да бисмо одговорили на ова питања, потребно је кренути од познате православне констатације да је хришћанство истовремено и Црква и живот. Због тога је за хришћанство врло важна ортопраксија, исто као и ортодоксија. Ови појмови у православној теолошкој мисли немају моралистичко-пијетистичку конотацију, него су пре свега богословски изрази, истовремено догматски и етички. То је због тога што живот, етика и морал у православљу не могу бити одвојени од истина вере, од догматског учења, као што смо већ претходно истакли, да ортодоксија не може бити одвојена од ортопраксије. Православље као права вера и право познање Бога просто изискује и потражује одређено правоживље или ортопраксију. Наиме, Православље напросто потенцира одређене вредности, врлине и добродетели у животу и постепено обезбеђује њихово хармонично и усклађено деловање у смислу ортопраксије.

Ми као хришћани делујемо, на посебан начин живимо, не због неког безличног етичког и моралног императива, него зато што слободно верујемо у Бога, који не само да нам заповеда да се владамо на одређени начин, него нуди Себе као љубав³³ према Своме створењу и хоће да и ми слободно

---

32 Мт. 7, 21.

33 Бог је створио свет и човека са намером да буду јединствено сједињени у личности Сина Божијег. Ова чињеница потврђује и учење Цркве да је Бог створио свет и човека слободно и из љубави. Љубав Божија према свету и човеку није нити осећање Божије, нити је то излив природе Божије, као што понекад кажемо да „Бог по својој природи љуби”, нити било шта друго. Љубав Божија је, по речима Светог писма, сама Личност Јединородног Сина Божјег: „У томе се показа љубав Божија према нама што је Бог Сина својега Јединороднога послао у свијет да живимо њиме. У томе је љубав, не што ми завољесмо Бога, него што Он завоље нас, и посла Сина својега, као жртву помирења за гријехе наше” (1 Јн. 4, 9-10). Бог љуби свет у Сину и кроз Сина. Љубав Божја према свету, односно чињеница да је Бог створио свет у Сину, најпре се показује кроз

делимо Његову љубав. На основу овога постаје јасно да нас „љубављу позва Бог к себи и приведе нас у истиниту веру Сина свога Христа”³⁴. А ту љубав Божију можемо да разумемо само ако „знамо Сина Божјег и верујемо му”³⁵, јер „ваистину нема друге љубави ни на небу ни на земљи, осим Бога”³⁶, „јер љубав Божја је Христос”, који је наше спасење³⁷. Управо зато што верујемо у Бога, Који је слободна љубавна Заједница – Света Тројица, ми смо призвани да саучествујемо и заједничаримо као личности у тој животворној и спасоносној заједници. Због свега овога, сви етички и морални проблеми имају за нас богословску и егзистенцијалну основу. Из ових разлога, хришћани су дужни да обавезно повезују веру и етику, богословље и живот.

Могли бисмо слободно рећи да за Светог Саву Православље представља ону чудесну синтезу и везу, догме и етоса, односно онај јединствени спој истина вере и благочестивог живљења по Богу. Оно се пројављује као јединство у хришћанском животу „теорије и праксе”. За Архиепископа Српског Православље је нераскидиво повезано са правоживљем, то је синтеза и међусобно прожимање ортодоксије и ортопраксије. Овакав начин веровања и живљења је посведочен у свим његовим делањима. Такав начин веровања и живота надасве је ојачан и умножен Савиним одласком у Свету Гору, његовим монашењем, монашким подвизима, веровањем, живљењем, себедавањем, саможртвовањем и чудима. Све ово се одвија у знаку његовог православног веровања, православног духовног живота, као и православног предањског и светоотачког богословља. Савино ондашње „богословље” представља искуствено, проживљено благодатно-подвижничко спајање ортодоксије и ортопраксије у светитељевом животу. Истинско живљење том правом вером, пројављује аутентични духовни живот у Христу, благодаћу Светога Духа.³⁸ То је свим својим бићем искуствено доживео и проживео у најпунијој мери Свети Сава, први међу Србима. Овде је управо реч о његовом православном веровању и

стварање света и човека, а затим и у Новом Завету кроз оваплоћење и искупљење Христово.

34 Доментијан (1938) *Животи Светога Саве и Светога Симеона*, (превео др Лазар Мирковић, са предговором др Владимира Ћоровића) књига 282, Београд: Српска књижевна задруга, стр. 144.

35 Исто.

36 Исто.

37 Исто, стр. 145.

38 Јевтић, А. (2000) *Бог Отаца наших. Руковети са њиве Господње*, манастир Хиландар, стр. 122.

богоугодном живљењу тј. о оном двоједном духовном благу које је он оставио у наслеђе своме народу.

Архиепископ Српски ову истину о узајамној повезаности и међусобној условљености праве вере и исправног живота (ортодоксије и ортопраксије) светоотачко-предањски сведочи и приказује као темељ нашег хришћанског бића и живота. У том контексту, сасвим је у праву Атанасије Јевтић када каже да „права, православна црквена вера може бити и јесте основа исправног и добродетељног живота и деловања, добрих дела, врлине. Развијајући то даље архиепископ српски се позива на познату јеванђелско-светоотачку истину о узајамној повезаности и међусобној условљености праве вере и исправног живота. Зато и цитира Апостола Павла (Гал. 5, 6), а има у виду и Апостола Јакова (Јак. 2, 17-26), Св. Игњатија Богоносца (Посл. Ефесцима 14, 1), Св. Кирила Јерусалимског (Катихеза 4, 2) и највероватније Св. Јована Златоуста (Беседе 7, 1 и 12, 2 на 1. Тим.; Бес. 13, 4 на 1. Мојс.; Бес. 28, 2 на Јована и др.), који сви говоре да се савршени човек Божји састоји у правој вери и исправном, врлинском животу, то јест у ортодоксији и ортопраксији, без којих обадвога једно само не спасава. Ипак, и поред такве равнотеже и узајамне повезаности вере и живота, предност је дата правој вери, јер је она темељ и извор за добра, богоугодна, спасоносна дела”.³⁹

У читавом овом контексту ортодоксије и ортопраксије, важно би било поново подвући и истаћи следеће речи Светог Саве да „нити користи исправност живота без праве и просвећене вере у Бога, нити нас право исповедање (вере) без добрих дела може извести пред Господа, него треба имати обоје, да *савршен буде човек Божји*, а не да због недостатка (једнога) храмље живот наш. Јер, као што рече Апостол: *Спасава вера, која кроз љубав дела*”.⁴⁰ На основу ових речи Светог Саве, могли бисмо брзо и исхитрено закључити, да нас не спасава, сама по себи, нити ортодоксија, нити пак, ортопраксија. Односно, неизоставно је потребна одређена хармонизација, усклађеност, склад и уједначеност од обадвога, и од праве вере и од исправног, правог живота и живљења. Потребна је и ортодоксија и ортопраксија.

Међутим, и поред ове привидне једнакости и узајамне повезаности вере и исправности живота, ипак се суштинска предност даје правој вери, јер је она темељ и извор за добра и богоугодна дела. Према томе, само добра дела заснована

---

39 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 94.

40 Исто, стр. 73-74.

на темељу праве вере су непогрешиви показатељ исправности живота. Зашто је то тако? Зато што човечија добра дела задобијају прави хришћански смисао, само вером у Христа. Свакако је неопходно да и та права вера у Бога, кроз Христа, и у Христу, треба да се употпуњује љубављу и богоугодним делима, конкретним животом. Увек је потребно подвући и истаћи да је човеков конкретни живот најбољи показатељ, сведок и непогрешиви доказ његовог „верују”. Управо због тога, Свети Сава, користећи се Апостолским речима истиче и подвлачи да: „спасава вера, која кроз љубав дела”.⁴¹

Овде Архиепископ Српски ставља као темељ спасења, веру у Христа. Свакако, не било коју веру, не безличну веру, него веру као личну, слободну и љубавну везу (или однос) са Христом, кроз коју, зрачи и пројављује се у човековом бићу Христова сила, сила Духа Светога. Свети Сава добро зна да у Православљу између свете вере у Христа и добрих дела, (односно, конкретног живота) мора постојати органска веза и јединство, јер се у обема пројављује истинска заједница са Христом. Дакле, права и света вера јесте вера у Христа, Који је у нама, она је плод Његове силе, што се налази у нама. А добра дела, у том контексту се виде, као плодови Христовог присуства, као и присуства Његове силе у нама.

Из свега наведеног постаје јасно, да нас не спасавају само добра дела, ван и мимо вере у Христа, то јест, не наша дела учињена на основу неког нормативног безличног закона, него „спасава вера, која кроз љубав дела”. То су добра дела која извиру из наше вере и љубави према Христу. Свети Сава нас на то подстиче говорећи: „Зато, чеда моја богољубљена, ми који Га љубимо треба да чинимо дела вере у Христу Исусу Господу нашем”.⁴² Ова „дела вере” извиру из Христове љубавне силе усељене у нас и потребна су за лично усвајање спасења, јер она у нама поспешују сједињење и јединство са Христом и уподобљавање Богу.

Свети Сава добро зна да је одсецање добрих дела од вере, односно ортопраксије од ортодоксије, богословски апсолутно неприхватљиво. Јасно је, да се овде ради о неопходности и јединству праве вере и добрих дела, у усвајању спасења. Сходно томе, ни вера без дела, нити само добра дела, без праве вере, не могу довести човека до благодатног спасавајућег стања, тј. до његовог назначења. Другим речима, потребна је права и делатна вера, која кроз љубав дела, која представља нови живот у Христу, као плод благодати

---

41 Гал. 5, 6.

42 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 85.

Божије и слободе човекове. Апостол Павле обраћајући се Солуњанима, такође примећује и истиче, да се вера пројављује у делима: „Сјећајући се непрестано вашег дјела вјере, и труда љубави, и постојане наде у Господа нашега Исуса Христа пред Богом и Оцем нашим”.⁴³ У том смислу, карактеристичне су поставке Светог Марка Пустуњака, који у свом спису: *О онима који мисле да се оправдавају делима*, износи следеће: „Неки [људи] мисле да правилно верују иако не извршавају заповести, док их други испуњавају и очекују Царство као обавезну награду. И једни и други греше против истине”.⁴⁴ Он у наставку веома проницљиво додаје: „Када чујеш речи Писма да ће Господ *дати свакоме по делима његовим* (Пс. 61, 13), немој да мислиш да дела (сама по себи) заслужују пакао или Царство. Напротив, Христос ће, као Бог Саздаатељ и Искупителъ наш, а не као Мерилац ствари (тј. дела и награда), свакоме дати по делима неверја или вере у Њега”.⁴⁵ На основу свега до сада изреченог, лако се може разумети апостолско и светоотачко становиште Светог Саве о неопходности стицања и чувања праве и спасавајуће вере, која кроз љубав дела. Он се јасно и недвосмислено опредељује за праву веру, која је темељ и извор за добра и богоугодна дела.

На основу претходно наведених места, сасвим је јасно, да за Светог Саву не постоје добра дела, која су сама по себи, довољна за спасење, односно која могу човека учинити достојним Царства Божијега, као што не постоје, ни она дела, која га могу учинити достојним пакла. У рај или у пакао, човека воде само дела његове свете вере у Христа или дела неверја. „И зато на овом темељу свете вере треба нам зидати злато и сребро и драго камење, то јест добра дела”.⁴⁶ Само дела вере, која обухватају речи, дејства, мисли, жеље, као и сва човекова животна настројења и понашања, човека изводе пред Господа и чине сарадником Божијим. Према томе, у хришћанству, човечија дела не би требала да буду ништа друго до саморазумљив плод његове вере и љубави према Христу. Православље добрим делима сматра само дела свете вере у Христа, истовремено не занемарујући одлучујући значај сарадње човека. Можемо слободно устврдити да човек није у стању да пројави истинска добра дела без праве вере у Христа, као и без благодати и помоћи Божије, пројављене силом

---

43 1. Сол. 1, 3.

44 *Добротољубље* (1996) I том, Хиландарски преводи бр. 21, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, стр. 389.

45 Исто.

46 Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви, стр. 73.

и дејством Духа Светога. Међутим, потребно је нагласити да благодат Божија не доноси плода без вере, љубави, сагласности и сарадње човека. Ниједан људски чин или дело, само по себи, без икакве повезаности са истинитом вером у Христа, нема спасавајућу вредност. Свети Сава инсистира да свако добро дело, само у контексту праве вере у Христа Спаситеља, Духом Светим је спасавајуће и делујуће. Другим речима, његова истинска вредност или безвредност, зависи од његовог примања или противљења благодати Божијој, тј. да ли то дело истински изражава његову свету Божију веру или неверје.

ЛИТЕРАТУРА:

- Богдановић, Д. (1976) Кратко житије Светога Саве, *Зборник Матице српске за књижевност и језик* 24/1, стр. 5-32.
- Буловић, И. (1993) Православље, Светосавље, Духовност, у: *Човек и црква у вртлогу кризе: шта нам нуди православље данас*, приредила: Живковић, Г. (1993), Ниш: Градина, стр. 9-14.
- Добротољубље* (1996) I том, Хиландарски преводи бр. 21, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска.
- Доментијан (1938) *Животи Светога Саве и Светога Симеона*, (превео др Лазар Мирковић, са предговором др Владимира Ћоровића) књига 282, Београд: Српска књижевна задруга, Савино житије, стр. 25-217.
- Јевтић, А. (1991) *Богословље Светог Саве*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви.
- Јевтић, А. (1999) *Дела Апостолских Ученика*, Врњачка Бања – Требиње.
- Јевтић, А. (2000) *Бог Отаца наших. Руковети са њиве Господње*, Манастир Хиландар.
- Јустин Ћелијски (2001) *Православна Црква и екуменизам. Светосавље као философија живота*, Београд: Манастир Ћелије.
- Петровић, М. М. (1986) *Студенички типик и самосталност Српске цркве*, Београд: Дечије новине.
- Радовић, А. (1993) *Основи православног васпитања*, Врњачка Бања: Св. Симеон Мироточиви.
- Свети Сава (1986) *Свети Сава, Сабрани списи*, приредио Димитрије Богдановић, Београд: Просвета, Српска књижевна задруга. Библиотека Стара српска књижевност у 24 књиге, књига 2.
- Свети Сава књижевник и књижевни јунак*, приредила Курћубић-Ружић, С. (2010), Београд: Православни богословски факултет и ИКП „Евро-Ћунти”.
- Теодосије *Житије Светог Саве*, приредио Богдановић, Д. (1984), Београд: Просвета, Српска књижевна задруга.

ДРАЖЕН ПЕРИЋ

Dražen Perić

University of Belgrade, Faculty of Orthodox Theology, Belgrade

ORTHODOXY AND ORTHOPRAXY OF SAINT SAVA

Abstract

In this paper, the author discusses basic aspects of Orthodox faith and deeds of St. Sava, the First Archbishop of the Serbian Orthodox Church. This article especially emphasizes and analyses the imperishable and inseparable unity of the rightful faith and the rightful life in God, according to the teachings of St. Sava. This fundamental relationship represents a connection and an inevitable unity of the True and pious devoted life, Orthodoxy and Orthopraxy. These terms in Orthodoxy do not have moralistic-pietistic connotation, but above all they are theological expressions, dogmatic and ethical at the same time. The Serbian Archbishop had biblically and patristically testified to this truth about the interconnection and mutual conditionality of the rightful faith and the rightful life (Orthodoxy and Orthopraxy) presenting it as the foundation of our Christian being and existence.

Key words: *Saint Sava, Saint-Sava's cult, Orthodoxy, Church, faith, life, Orthopraxy*

*Манастир Жича, Краљево;
фото: Рајко Р. Каришић*